

Překlad Německé kroniky o obci Horní Habartice vydané novinově v SRN po válce.

1. Rozsah obce

Obec horní Habartice soudní okres Benešov se stává výhradně z obce Horní Habartice. Vnitřní dělení na horní, střední a dolní vesnici. V dialektu název místa „Aber – Aberschdroff. Celková plocha obce činí 726 ha.

2. Poloha

Obec Horní Habartice leží ve výšce asi 230 – 250 m. V údolí Absbachu (Bystré), je dlouhá 2 km a protíná jí okrsková silnice Benešov – Česká Kamenice. Vzdálenost do Benešova činí asi 4 km, do Děčína 13 km., do České Kamenice 6 km.

3. Pozemní útvar – rozložení

Obecní území je rozdělené říčkou Bystrá na severovýchodní a jihovýchodní polovinu. V první polovině stoupá krajina do svahu Brložecké hory až do 450 metrů a ve druhém případě blízko Bukovinské hory a Hohnsbuschu okolo 400m. Veškeré vrcholky leží těsně za hranicemi obce. Jediná hora uvnitř obce je nedaleko západně stojící Steinberg (Kameňák) neboli Bohmova kupa s 335 m. n. m. Z obou stran Bystré se táhnou pruhy niv vysoko do výšin. Převažuje těžká hlinitá zem. Jenom nejvýše položená pole jsou kamenitá a místy prostupuje na povrch čedič. Dobrých 70% obecní plochy slouží zemědělství a 20% je zalesněno. Lesy leží na horských svazích v blízkosti severozápadní a jihovýchodní strany obce.

4. Povodí – zásobování pitnou vodou

Nejdůležitějším povodím je Bystrá, která protéká obcí v délce 2 km. Na levé straně přijímá potůčky (strouhy) Jahnelbauers, Falkens, Bloschenbauers, Schleiferbauers a Lortzbauers, kdežto z pravé strany strouhy Wustniche z pramene hřbitova (Graben- Quelle), Knechtelbauers, nebo Bohms a Ringelbauers.

Existovala odvodňovací společnost. Pro každý ze tří mlýnů byla z Bystré voda vedena mlýnskými náhony.

Od 20. let mají Horní Habartice veřejný vodovod, jehož výstavba byla financována společností pro pitnou vodu.

Vedle toho byly ještě soukromé vodovody č.p. 9 a 134.

5. Názvy niv

Landrain, Trojúhelník, Táborská pláň, Pekelská louka, Na Turkovi, Harfa, Kvedlačka, Zadní dvůr, , Dolní Horní pole, Cihelní pláň, Cihelní pec, U smolné pece, Kapličkové pole, U lišky, Na jelením, Sokolí strouha, Dorflerova stezka, Kraví výběh, Jelení, Liščí strouha, Vlčí louka, Stádní místo, Ptačí hora, Ptačí Hájek, Žabí tůň, Sosnový háj, Břízová louka, Dubová stráň, V ořeší, U Bornova keře, Rákosí louka, Gruntovní háj, Na obrátce, Na půdě, Pláň, Přední a Zadní léha. Trischovo pole, Lado, Chmelová louka, Vinná stráň, Kippa,

Šlung, Na strouze, Na výšině, Wustung, Napajedlo, U černého rybníčka, Černorybníční pastvina, Mlýnská louka, turecké pole, Špitální pole, Nevěstina louka, Dubová louka, Na strýmu, Burnova louka, Na horním gruntě, Na Fibichu, Na bodláčím, Telecí louka, Mléčná louka.

6. Obyvatelstvo – Zaměstnání

Horní Habartice v podstatě zůstaly selskou vesnicí. Což dokazuje značný podíl hospodářského rozsahu zemědělství a lesní hospodářství. V roce 1939 (26.8%) Bylo 21 sedláků, kteří měli kolem 20 ha a část více jak 30 ha. I když jsou v knize adres z roku 1934 uvedeny údaje o 54 zemědělcích, poukazuje to na to, že často menší hospodářské plochy byly hlavním základem zaměstnání.

Množství drobných sedláků a vedlejších zemědělských zaměstnání vzniklo hlavně rozdělením polnosti – dvorců, jakož i parcelací některých zemědělských hospodářství.

Velký význam pro hornohabartické zemědělství mělo ovocnářství asi 10 stromů na hektar plochy obce.

Významný byl chov prasat.

Podíl z průmyslových a řemeslných povolání obyvatel byl 34,8% tudíž menší než v sousedních obcích Dolních Habarticích a Markvarticích. Za zaměstnáním jezdili většinou do Benešova, jakož i do Děčína. Část byla zaměstnána u železnice.

Statistika obce Horní Habartice v roce 1939.

	počet	%
Obyvatelstvo	858	100
Mužské pohlaví	427	49,8
do 6 let	75	8,7
od 6-14 let	94	11
od 14-18 let	63	7,3
od 18-65 let	535	52,4
65 let a více	91	10,6
z toho římskokatolického vyznání	774	90,2
evangelické	21	2,4
gottgläubig	14	1,6

Z toho hospodářské oblasti

zemědělství a lesnictví	230	26,8
průmysl a řemesla	298	34,8
obchod a doprava	182	21,2
veřejné služby, soukromé služby	19	2,2
samostatní, nezaměstnaní	127	14,8

z toho dále postavení v zaměstnání

samostatní soukromníci	157	18,3
vypomáhající rodinní příslušníci	130	15,2
úředníci, zaměstnanci	67	7,8
dělníci	377	43,9
samostatní, nezaměstnaní	127	14,8

domácnosti

domy	208	
zemědělské a lesní závody	108	100
z toho od 0,5ha-2ha	45	39,8
2ha – 5ha	43	38,1
5ha – 20ha	17	15
20 ha-100ha	3	7,1
100 ha a více	0	0
Obecní plocha	726	

Statistika obce Horní Habartice v roce 1930

Přítomné obyvatelstvo	934	100
Němci	912	97,7

Češi	19	2
Jiní	3	0,3
domy	193	

Vyrábějící (produkční) provozy

- Cementové zboží a výroba náhrobních kamenů
- Výroba likérů a limonád
- 3 mlýny a to Horní mlýn, Dolní (Nový mlýn) , Jahnelův mlýn
- 1 čedičový lom, 1 výroba plátěné obuvi, 1 zahradnictví

Starými pro Horní Habartice typickými řemesly byly

1. hrnčářství (glazurované hliněné zboží) p. Bohm
1. bednář p. Bendel
1. sekyrník p. Hear

Před rokem 1914 to byla výrobní kolíček na prádlo

Občan Renhelt se řemeslně zabíral pořadatelstvím svateb, kde působil také jako komik.

Již před 1. Světovou válkou byl založen spořitelní a kreditní spolek pro H. Habartice a okolí jakož i prodejní místo z konzumního spolu Jednota. K tomu byl přidružen na 20 let také mandl na prádlo.

7. Doprava, pohostinství, sport

Železniční stanice – Ober Ebersdorf – Markersdorf (Horní Habartice – Markvartice) hlavně pro horní a střední část.

Železniční zastávka - Nieder Ebersdorf (Dolní Habartice) postavená od 20 let bližší pro dolní část vesnice.

Pošta: Benešov, autobusové spojení do České Kamenice a přes město Benešov do Děčína.

Pohostinství: 6 hostinců a sice : U skalního sklepa (č.p. 195), Bílý dvůr (č.p. 57), Gautschův hostinec se sálem (č.p.17), Zum Ringsplatz (č.p. 187), Zirklerův hostinec (č.p. 153) a Renheltův hostinec (č.p. 200).

Až do roku 1917 existoval mimo to hostinec u Hajného.

Sportovní zařízení :

Sportovní hřiště dělnického tělovýchovného a sportovního spolku. 6 sálových jízdních kol německého cyklistického spolku.

5. Fara, matriky, kostel

Horní Habartice patřily od svého založení po staletí k městské farnosti narození panny Marie v Benešově a s ní od roku 1523 až do roku 1628 a mezi léty 1639 – 1648 k lateránské víře.

V roce 1787 byla v Horních Habarticích vytvořena expozitura benešovské farnosti která byla konečně v roce 1858 povznesena na faru.

Před změnou století až do roku 1918 byl jako farář Josef Sebor. Následovali ho od roku 1932 děkan Anton Hauptmann a do roku 1945 biskupský notář Josef Maschke.

Matriky Horní Habartice jsou zachovány od roku 1784. Staré záznamy se nacházejí od roku 1581 v zavedených benešovských církevních knihách. Kostel sv. Jana Křtitele na kostelním vrchu vybudován na místě tehdejší kaple v roce 1730. Stavební styl lze připočíst k pozdnímu baroku. Kostel má jednolodní prostor s polootevřeným obloukem uzavřen kůrem. V lodi je střecha plochá v kůru sklenutá. Zařízení je z části soudobé a z části novogotické (oltář). Významný vyřezávaný spoutaný Kristus je 1,2 metru vysoký a pochází z roku 1745. V roce 1787 převzal kostel zvony z Mariánské kaple u Ústí, která byly v roce 1714 odlity zvonaři Hansem Rosenlocherem a Johannem Balthasarem.

Renovace kostela následovala v roce 1858 a mezi oběma světovými válkami. V roce 1926 byla obnovena a osazena věž novými zvony. Poslední vnitřní renovace následovala za bohatých příspěvků občanstva pod vedením faráře Maschkeho v roce 1934.

Pout':

Od roku 1900 ke spoutanému Kristu Ježíši v Horních Habarticích. Socha byla na základě slibu místního obyvatele přinesena pěšky ze Šumavy. Zda je souvislost s místním dnem Chvaly řečení není zjištěná.

Církevní slavnost byla držena vždy v neděli po sv. Jana Křtitele (24. června)

Posvícení se konala v neděli po sv. Václavu (28.9.) s mnohými lidovými tradicemi např.

Porážení telete a různé zábavné pořady. O tom zda posvícení souviselo s Václavskými slavnostmi v sousední Malé Bukovině nebo jinak zdůvodněno není vysvětlené.

Den chvalořečení byl držen 21. listopadu z důvodu díky za záchranu obce před cholerou v letech 1830-1832.

Hřbitov:

Západně od kostela leží stranou od obce a je z roku 1782. Předtím bylo pohřbíváno v Benešově. V roce 1879 byl hřbitov přeložen blíže k obci.

9. Škola

V Sommerově topografii zmíněna hornohabartická škola v roce 1833 (učitel Franz Josef Seidel), pravděpodobně vznikla současně se zřízením církevní expozitury koncem 18. století. V roce 1868 dostala škola vlastní budovu, v roce 1883 bylo přistaveno ještě jedno poschodí. Tehdy zavedená tři třídka, která měla trvání do středu 30. let, po té byla škola do roku 1945 dvoutrídni. Posledním učitelem byl Oswald Weddlich, který byl činný také jako vlastivědec. Narodil se v roce 1888 v Kerharticích a zemřel v roce 1970.

10. Správa obce

Kamenická městská kniha potvrzuje pro rok 1380:

Zda dosah tehdy stávajícího rychtářství obsahoval jen Horní Habartice nebo i Dolní Habartice nelze jednoznačně zjistit. Od 16. století měly obě sesterské obce ještě vlastní vesnické rychty, protože patřily různým komplexům panství.

V 17 a první polovině 18. století měla rodina Gautsche rychtářství, potom následovala do roku 1849 rodina Hickelů.

Hornohabartičtí představitelé obce. Starostové od roku 1918.

Franz Furtig, Franz Kromer, Franz Hauptman, Wilhelm Beitler.

Obecní personál: obecní sekretář do roku 1914 a 1 obecní posel.

Zavedení elektrického proudu provedla ve 20. letech osvětlovací společnost.

11. Kulturní péče a společenský život

Spolky :

Dělnický, tělovýchovný a sportovní svaz od roku 1919

Německý cyklistický spolek Vlaštovka od roku 1925

Dobrovolní hasiči od roku 1878

Myslivecký spolek, Katolický misijní spolek, katolický lidový svaz, Zemědělské Kasino, místní skupina německého kulturního svazu, sekce centrálního německého včelařského svazu, Dělnický pěvecký spolek od roku 1919, Německá venkovská mládež od roku 1919 a dvě hudební kapely.

Obyčeje:

Uvedení divadelních her německé venkovské mládeže obzvláště během adventní a pustní doby.

Velikonoční jízdy:

Jezdci z Horních Habartice se scházeli společně s jezdci markvartické farnosti asi 60 jezdců v Markvarticích u Puhrovy hospody. Odtamtud pokračovala jízda až na horní místní hranici Vaselského kopce, potom opět do Horních Habartic kde u kostela následoval proslov a požehnání. Závěr byl ukončen u kostela v Markvarticích s opětovným požehnáním.

V obci se také nacházela Obecní knihovna obsahující asi 300 knih.

12. Zajímavosti

Památník 26 padlých v 1. Světové válce a nezvěstných hornohabartických občanů stál na vesnické silnici při odbočce cesty k domu č.p.9 a byl postaven v roce 1928.

Domy sedláků postavené z trámů a kamenného zdiva, stavební zbytky někdejšího záměčku – Bílý dvůr.

13. Dějiny obce

Obec horní Habartice byla založena uprostřed 13. století v rané době německého mýcení v děčínské oblasti jako dvouřadá lesní vesnice.

Osídlování se konalo ve stejné periodě jako v sousedních obcích Dolních Habarticích a Markvarticích. Přitom je nejasné zda horní Habartice i Dolní Habartice vyšli z osídlovací jednotky, což by bylo pravděpodobné vzhledem k místním názvům a počtu dvorů. Pro to hovoří vícero starších listinných zmínek jednoduše Ebersdorf – Habartice bez rozdělení. Toto hledisko není úplně se vnucující, protože horní Habartice až do Nové doby mívaly označení Ebersdorf, kdežto vedlejší obec používala vždy název Nieder – Ebersdorf – Dolní Habartice.

Místní název obsahuje v první části obroušenou formu osobního jména Eberhaerd, které patřilo pravděpodobně lokátorovi místa. Některé staré písemné formy dávají poznat osobního jména více najevo.

V době založení ležely Horní Habartice v obvodu hraběství Děčín, a přešly roku 1283 ke staršímu panství Ostrého pánů z Michalovic. Tito předali okolo roku 1410 Horní Habartice jako léno rodině Schönfeldů. Známy je Petr ze Schönfeldu, který byl roku 1495 hejtmanem panství v Benešově.

Po jeho smrti připadly horní Habartice zpět do panství Ostrého a byly přiděleny do dědictví rodiny Salhausenů v roce 1562 součást nově zřízeného panství Benešov.

Již v roce 1584 následovalo pod Volfem starším ze Salhausenu připojení ke statku Červený dvůr v Markvarticích. Dále s tímto pod Friedrichem z Oppersdorfu od roku 1618 na panství Benešov, které roku 1631 přešlo do majetku svobodného pána popř. Pozdějšího hraběte Thuna.

Od roku 1684 byly Horní Habartice pod správou Benešova. U tohoto komplexu panství zůstaly Horní Habartice, až konečně v roce 1850 byly připojeny pod soudní obvod Benešov.

Nejranější listiny:

Důkaz vesnice nabízí listina z roku 1281, která zemského pána Ješka z Michalovic uvádí. V nejstarší kamenické městské knize je 1380 1466 a v latinské knize z roku 1403 jméno obce zmíněno.

Už roku 1386 je prokázáno, že existovaly Horní Habartice, protože libri erectionum zmiňují Villa „Ebersdorf. Superior“

Toto precizní pojmenování je od 16. století pravidlem.

Nazývá se tak v českých zápisech zemských knih 1543 a 1580.

Nejstarší dokazovací osobní jméno je Erich der Richter v roce 1380 a nejstarší rodinné jméno Swarcz v roce 1466. Není rozlišeno, zda se tato jména vyskytla v Horních či Dolních Habarticích.

Jednoznačně v Horních Habarticích byly uvedeny následující rodiny.

1570 Weigel, koncem 16. století Hauptmann, 1617 Parsche, 1636 Hackel a Knechtel, 1638 Philipp a 1640 Hiekel.

Z počátku se Horní Habartice skládaly ze 24 selských stavení, z nichž se některé v 15. nebo 16. století staly součástí Bílého dvora.

V době StR (úmrtní matrika) z roku 1654 bylo 20 selských statků a 33 domkařů bez panských stavení celkem 53 domů.

Sedláci měli 9-25 strichů orného, Schenk, pravděpodobně s starý rychtářský statek 30 strichů.

Jména sedláků byla Störch popř. Starch (po 3), Hackel 2x, Bendel, Dreschel, Fleckel, Gautsch, Grosser, Hauptmann, Jahnel, Knechtel, Neumann, Parsche, Philipp, Schwarzer, Tute a Walter.

Od roku 1679 je známo, že nějaký Georg Parsch odvandrovával do Ameriky. Byl pravděpodobně z Děčínské oblasti první pocházející německý Američan.

Podle TK (Děčínské kroniky) z roku 1713 měly Horní Habartice 35 hospodářů z toho 20 sedláků a 60 domkařů dohromady 95 domů.

Na rozdíl od úmrtní matriky se neobjevují jména Dreschel, Fleckel, . Grosser, Parsche, Tutte a Walter, kdežto se přidávají nová jména Böhme, Heinz, Prosche a Tröschel.

Seznam katastru uvádí 2 soukromé mlýny z toho jeden s pilou a výčepem. Dolní mlýn byl roku 1483 založen jako statkový, druhý existuje od roku 1956.

Domkaři žili převážně z nádeničiny či tkalcovství.

V jen o něco starší listině z roku 1708 jsou mimo to vyjmenováni 2 brusiči nůžek, jeden krejčí, 1 řešetář, 1 podomní cestující, 1 obchodník s plátnem, 1 pivovarník, 1 zedník a 1 obchodník s obilím.

Ve Schallerově topografii z roku 1787 jsou horní Habartice se 157 čísly bez bližší zmínky. Sommer (1933) zjišťuje, že v Horních Habarticích, které jsou obvykle pojmenovány pouze jako Habartice je 130 domů s 1036 obyvateli.

Dále, že zde je církevní expozitura, škola, a že Bílý dvůr byl již částečně snesen.

Z jiného pramene tehdejší doby je známá přítomnost výrobců vlněných punčoch. Jako takový mezi jinými v roce 1825 Franz Tröschel.

Roku 1857 zde byli tři obchodníci s přízí.

Podle výsledků sčítání lidu z roku 1869 a 1890 měly Horní Habartice 1107 popř 1023 obyvatel, vesměs Němců.

Z důvodu chybějícího průmyslu počet obyvatelstva v následných desetiletích o něco klesl.

Z Horních Habartic pocházel kapelní mistr Ambros von Gautsch, který byl činný v Magdeburgu a zde roku 1894 také zemřel. Rovněž i ministerský rada v Rakouském spolkovém ministerstvu pro zemědělství a lesnictví Emil Hauptmann narozen v Horních Habarticích roku 1879.

Nejčastější rodinná jména byla v roce 1934 Gautsch (15x), Furtig (13x), Rehnelt (12x), Starch (11x), Jnechtel a Parsch (7x), Böhm, Kromer, Philipp, Wenzel (6x), Döre, Franz, Hegenbart, Hiekel, Jahnel, Knothe, Schiffner, Scheifner, Schimmel, Schneider, a Tröschel (4x), Beitler, Bendel, Hauptmann, Kuhnel, Pompe, Prosche, Richter, Reidel a Schieche (3x).

Rytířské sídlo a statek Bílý dvůr

Bílý dvůr vznikl v 15. století, když Horní Habartice panstvím Ostrý byly předány jako léno rodině Schönfeldů.

I když léno roku 1495 opět připadlo k panství byl Bílý dvůr s příslušnými poddanými správně dělený statek stále veden.

Bedřich starší ze Salhausenu zřídil v roce 1546 dokonce nový panský dům. Který byl jmenován habartickým zámečkem.

Statkem obhospodařovaná plocha se pohybovala ve 3 a půl století svého trvání mezi 70-90 hektary.

Zdá se, že zde stál malý pivovar, protože začátkem 18 století je zmínka o pivovarníkovi a pěstování chmele.

Okolo konce tohoto století začalo rozpouštění statku. Tak bylo v roce 1772 rozprodáno vícero kousků pozemku, od roku 1784 větší část dvorních ploch rozparcelováno a dáno do nájmu.

V Josefínské listině z roku 1781 byl ještě Bílý dvůr zaznamenán, v roce 1805 již byly stavebně rozpadávající stavby statku strženy.

Zámeček naproti byl v roce 1820 panstvím prodán. Měl střídající se majitele a v roce 1901 byl Josefem Schubertem přestavěn na pohostinství, které existovalo až do roku 1945.

Propachtované plochy byly po 1. světové válce prodány nájemcům.

Doslov

Válečné ztráty v horních Habarticích pokud je zjistitelné byly 35 padlých a nezvěstných (8,2% mužské populace z roku 1939).

V roce 1959 se nacházelo 56% tehdejších v západním 44% obyvatel ve východním Německu.

Česká obec horní Habartice měla roku 1961 129 obydlených domů s 554 obyvateli. Ve srovnání měli Horní Habartice v roce 1939 okolo 210 domů s 858 obyvateli.